

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני ז"ע
מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת ויגש תשפ"ד | גליון מס' 425

את הנכרי, שלא לשם גירות. ובטעם הדבר כתב ה'טורי זהב' (שם ס"ק ג), כי הלא אברהם אבינו יושב על פתחו של גיהנום, ואינו מניח למי שמהול להיכנס בתוכו, (ראה עירובין יט.). ואם ימולו אף את הנכרים, שוב בטל הסימן של אברהם.

אך לדברינו יובן היטב. כי מאחר והמצרים לא מלו עצמם כדת וכדין, באופן זה הלא אין איסור למול נכרי. שכן במילה כזו, אין לנו לחשוש, שמא יתבטל הסימן של אברהם אבינו. כי עדיין ישנה אפשרות להבחין, מי נימול כדין ומי לא.

~

ועוד יש ליישב את קושייתנו הראשונה, כיצד הוכיח יוסף לשבטים כי אחיהם הוא, בדרך ממה נפשך. כי אם ידעו אחי יוסף, שכל המצרים נימולים, וודאי שידעו גם את הטעם לכך, שהוא מחמת שכפה אותם יוסף, להיות כולם נימולים כמותו. וממילא, עצם הדבר שהוא עצמו היה נימול קודם לכן, מוכיח כי אכן הוא יוסף. שאם לא כן, מי הכריחו למול עצמו.

ואם לא היו השבטים מודעים לכך, שכל המצרים מלו עצמם, אזי קשיא מעיקרא ליתא, כי ודאי שהמילה היא סימן מובהק עבורם, שאכן 'אני יוסף'.

(זרע שמשון פרשת ויגש, מאמר ד)

~~~~~

וכלכלתי אותך שם כי עוד חמש שנים
רעב פן תִּגְרַשׁ אתה וביתך וכל אשר לך.

(בלאשית מה, יא)

מדברי יוסף שאמר, 'וכלכלתי אתך... פן תורש', נראה כי דווקא בשל סיבה זו, הוא מתכוון

ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא אלי ויגשו
ויאמר אני יוסף אחיכם. (בלאשית מה, ד)

ראה אותם נסוגים לאחור... והראה להם
שהוא מהול. (רש"י)

הנה לעיל (מא, נה) על הפסוק, 'ויאמר פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף אשר יאמר לכם תעשו', פירש רש"י, שכפה יוסף את כל המצריים למול, טרם שנתן להם מזונות. לאור דברים אלה, התקשו המפרשים, איך הוכיח יוסף לאחיו, את דבר היותו אחיהם, בכך שהוא מהול, הלא כל הגויים דרי ארץ מצרים, היו נימולים.

ונראה לתרץ, על פי דברי הי"פה תואר', כי הטעם שדרש יוסף מן המצרים למול עצמם, היה כדי שלא יהיו הוא ובניו לחרפה בעיני המצרים, כדרכם של הערלים לבזות את הנימולים. ולפי שזו היתה מטרתו, וודאי שלא הכריחם יוסף למול עצמם, לפי כל פרטי המצווה ודקדוקיה. ועוד, שהמצרים וודאי שלא קיימו מצות פריעה, אשר אף אברהם אבינו לא נצטווה בה.

ברם, יוסף עצמו, וודאי שהיה נימול כדת וכדין. ואף שעדיין לא הצטוו על הפריעה, כבר כתבו התוספות (יבמות עא: ד"ה לא ניתנה), שגם אברהם אבינו קיים מצות פריעה, הגם שלא נצטווה עליה, כשם שקיים את כל התורה כולה. וזה מה שהראה יוסף לאחיו, איך שהוא מהול בשלימות, ככל פרטי המצווה, כפי שקיימוה האבות הקדושים.

~

בדברינו אלה, תתיישב קושיה נוספת. איך מל יוסף את המצרים, הלא נפסק בשולחן ערוך (יורה דעה סימן רסג סעיף ה), שאסור למול

לכלכל את אביו. אך לולא כן, לא היה מכלכלו.

עוד יש לפרש, בהקדם מה שיש להקשות, מה בשורה היא זו שמבשר יוסף ליעקב, 'וכלכלתי אתך'. הלא אמרו חכמים (ביצה לב:), 'המצפה לשולחן חבירו עולמו חשך בעדו'.

אלא שהיא הנותנת וזהו דייקא, מה שביקש יוסף לומר לאביו, כי אל לו לחשוש מכלכלתו. משום שכעת עדיין יש לו די משלו, ואינו נחשב כמצפה לשולחנו. ואדרבה, לולי יסרב לקבל מידי יוסף, יוכל לבוא למצב שיוורש הוא וביתו. או אז, עלול הוא חלילה להגיע, לידי 'המצפה לשולחן חבירו'.

באופן נוסף יש ליישב קושיה זו, כי בנידון דידן לא שייך לומר, 'המצפה לשולחן חבירו עולמו חשך בעדו'. כיון ובאותם שנים, היה העולם כולו חשוך מחמת הרעב. וכבר למדונו חכמים (ראה תענית יא.), שמצווה להצטער עם הציבור.

זהו מה שאמר יוסף, 'וכלכלתי אותך שם', מדוע, 'כי עוד חמש שנים רעב'. ובחמשת השנים הללו, הלא גם העולם כולו יהיה חשוך.

(זרע שמשון פרשת ויגש, מאמר ה)

ויש לפרש הדברים כמין חומר, על פי הנידון המובא בגמרא (קידושין לב.), האם חובה על הבן לפרנס את אביו, רק מממונו של האב. או שמוטל עליו לפרנסו, גם מממונו שלו. ונפסקה ההלכה בגמרא, כי החובה המוטלת על הבן לפרנס את אביו, הינה רק מממונו של אב.

אלא שכתבו שם התוספות (ד"ה אורו ליה), כי אם לאב אין ממון כדי לפרנס עצמו, ואילו לבן יש ממון, אזי חובה על הבן לפרנס את אביו משלו. משום שלא יגרע חלקו של האב, מכל אדם אחר אשר מחויבים אנו לפרנסו מדין צדקה.

זהו מה שאמר יוסף לאביו, 'עז רצוני לקיים בך מצות כיבוד אב. והן אמת, כי בשביל מצווה זו, די היה אם הייתי מפרנסך משלך. אלא שחוששני, שאם תתפרנס משלך, אזי כשיימשכו שנות הרעב, תורש אתה וביתך. ובאם אכן תגיע למצב כזה, אזי יוטל עליי החיוב לפרנסך מדין צדקה, ככל אדם. ובזאת לא חפצתי. כי אז אפסיד חלילה, את מצות כיבוד אב. אשר על כן, אבקש לכלכל אותך משלי, כבר מעכשיו'.

לשון חכמים

פְּסוּק (בראשית טו, א) 'וַיִּזְבַּח זְבָחִים לְאֱלֹהֵי אָבִיו יַצְחָק'. פֶּרֶשׁ רַש"י, מִכָּאן שְׁחֵיב אָדָם בְּכבוֹד אָבִיו יוֹתֵר מִכְבוֹד זָקְנוֹ, ע"ל.

מְקַשִּׁים הָעוֹלָם, מֵה קִשְׁיָא הַרְגִישׁ רַש"י בְּפִסּוּק זֶה, דְּדִילְמָא עָשָׂה זְבָחִים לְאֱלֹהֵי אָבִיו יַצְחָק מִפְּנֵי שְׁהִיָּה אָבִיו, וְלֹא מִפְּנֵי הַכְּבוֹד.

וְנִרְאָה לומר, דְּשִׁפִּיר הוֹכִיחַ רַש"י דְּחֵיב אָדָם וְכו', מִשּׁוֹם דְּקִשְׁיָא לִיה דְּהָכָא אֲדַרְבָּא יַעֲקֹב לֹא הָיָה לוֹ לְזַבַּח אֱלֹא דְנוֹקָא לְאֱלֹהֵי אֲבָרְהָם, שְׁהָיָה עֲתָה הָיָה הוֹלֵךְ לְמַצְרַיִם לְהַתְחִיל הַשְּׁעָבוֹד שְׁגֹזֵר הַקְּב"ה עִם אֲבָרְהָם (בראשית טו, יג) 'רֹדֵעַ תִּדְע' וְכו', וַיַּעֲקֹב קָדָם שְׁיֵלֵךְ לְמַצְרַיִם עָשָׂה זְבָחִים כְּדִי לְהַתְפַּלֵּל לְהַקְב"ה שְׁיִוצִיאָם מִשָּׁם, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ ז"ל 'אֲנֹכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה וְאֲנֹכִי אֲעַלְךָ גַם עִלָּה' (בראשית מו, ד), וְכְמוֹ שְׁהִבְטִיחַ לְאֲבָרְהָם (בראשית טו, יד) 'וְגַם אֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרָי כֵּן יַצְאוּ וְכו', וְהַקְּרָן הָיָה לוֹ לומר לְאֱלֹהֵי אָבִיו "אֲבָרְהָם" כְּדִי שְׁיִקִּים הַקְּב"ה מֵה שְׁהִבְטִיחַ לוֹ, וְלִמָּה עָשָׂה הַקְּרָן לְאֱלֹהֵי יַצְחָק.

אֲלֹא וְדַאי מְכַרְחִים אָנוּ לומר שְׁעָשָׂה כֵּן בְּשִׁבִיל שְׁחֵיב אָדָם בְּכבוֹד אָבִיו וְכו', וְעָשָׂה לוֹ כְּבוֹד זֶה לְהַתְפַּלֵּל לְהַקְב"ה שְׁיַפְדֵּם מִן הַגְּלוּת בְּזִכּוֹת יַצְחָק, הוֹאִיל שְׁמִמְנֹו הַתְחִיל הַגְּלוּת, כְּדַכְתִּיב (בראשית טו, יג) 'כִּי גַר יִהְיֶה זְרַעְךָ, וּמִיּוֹם לְדַתּוֹ נִשְׁלְמוּ אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה.